ΑΤΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΠΑΞΙΜΑΔΟΚΛΕΦΤΡΑΣ

(Σημείωσις ἐξ ἀφορμῆς γελοιογραφικῶν σκίτσων.)

ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ ἐπέγραψεν ὁ φίλος ἐρασιτέχνης γελοιογράφος κ. Φωκίων Δημητριάδης τὴν δημοσιευομένην εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἀτλαντίδος» σειρὰν γελοιογραφικῶν σκίτσων περιγραφόντων τὴν ἐξέλιξιν ἀθηναίας «παξιμαδοκλέφτρας». Τὰ ἐν ὀλίγαις στιγμαῖς σχεδιασθέντα σκίτσα τοῦ εὐφυοῦς τούτου παρατηρητοῦ τῆς Ἀθηναϊκῆς κινήσεως, τοῦ διακριθέντος διὰ τῶν δημοσιευθεισῶν εἰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας γελοιογραφιῶν, λαλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν, καθιστῶντα ἴσως περιττὴν πᾶσαν ἐπεξήγησιν. Ἐν τούτοις διὰ τοὺς μένοντας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶναι ὅλως περιττὴ μία ἐπεξηγηματικὴ σημείωσις περὶ τῆς νεοφανοῦς ταύτης λέξεως δι' ἧς ὀνομάζονται σήμερον ἐν Ἀθήναις σμήνη θηλέων, ἅτινα μετεβλήθησαν ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ἔτι ἐποχῆς ἀπὸ ὑπηρετρίας, μοδιστρούλας καὶ φεμινιστρίας μικρὰς ἐργάτιδας εἰς λαΐδας, κατακλυζούσας τὰ νυκτερινὰ κέντρα, τὰ καμπαρὲ καὶ τὰ πεζοδρόμια τῆς Ἑλληνικῆς καὶ πυκνοκατοικουμένης πρωτευούσης.

Οἱ Ἀθηναῖοι χρονογράφοι καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν θεατρικῶν ἐπιθεωρήσεων ἠσχολήθησαν ἤδη περὶ τῆς λέξεως ταύτης οἱ θαμῶνες δὲ τῶν θεάτρων εἶδον καὶ βλέπουν ἐπὶ σκηνῆς τὴν παξιμαδοκλέφτραν ὡς «νούμερον» νέον. Αἱ δύο τρεῖς πρῶται παξιμαδοκλέφτραι εἶχον ἐμφανισθῆ κατ' ἀρχὰς κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, δειλαὶ εἰς τὰ νυκτερινὰ ἀθηναϊκὰ κέντρα. Ἦσαν ἐργάτιδες ἢ μοδιστροῦλες, ἴσως καὶ πρώην ὑπηρέτριαι ἐγκαταλείψασαι τὴν βελόνην τῆς ραπτρίας, ἢ τὸ σάρωθρον ἢ τὸν ἀργαλειὸν καὶ τὰ κοπανέλια, ἐκ τῶν θυμάτων τοῦ κακῶς ἐννοουμένου φεμινισμοῦ, ποθήσασαι ἐλευθερίαν ἐνεργείας καὶ ἄρτον λευκὸν ἀντὶ τοῦ διαρκοῦντος τοῦ ἀποκλεισμοῦ μαύρου ἄρτου ἐκ χαρουπίων, ἐξ οὗ ἐτρέφετο ὁ πολὺς πληθυσμός. Αἱ πρῶται δεχθεῖσαι πρόσκλησιν ἐν ζυθοπωλείοις πρὸς «κέρασμα», κατεβρόχθιζον τὰ προσφερόμενα αὐταῖς λευκὰ παξιμαδάκια μετὰ τοῦ προσφερομένου συγχρόνως γάλακτος, τείου ἢ σοκολάτας. Τινὲς δὲ μὴ ἀρκούμεναι εἰς ταῦτα ἐνεθηλάκωνον φίτινα παξιμαδάκια. Φωραθεῖσαι δὲ ὑπὸ τῶν «κεραστῶν» καὶ φίλων των, ὠνομάσθησαν χάριν ἀστειότητος — παξιμαδοκλέφτραι. Ἡ λέξις μετεδόθη καὶ εἰς ἄλλας κατόπιν καὶ οὕτω ἐγενικεύθη, ἀποδοθεῖσα εἰς πολλὰς αἵτινες ἐπροτίμων ἀντὶ παξιμαδίων ὁλόκληρον σουπὲ μετὰ σαμπάνιας καὶ ὠνειροπόλουν αὐτοκίνητα καὶ ἐπαύλεις.

Ἡ λέξις βαθμηδὸν εἶχε χάσει τὴν ἀρχικήν της σημασίαν. Αἱ πολλαπλασιασθεῖσαι παξιμαδοκλέφτραι ἀπετέλεσαν ἰδίαν τάξιν πολυαρίθμων ὑποψηφίων λαΐδων καὶ ἱερειῶν τῆς Πανδήμου Ἀφροδίτης· ἐγένοντο δὲ γνωσταὶ καὶ εἰς τοὺς κατὰ τὴν πολεμικὴν ἐκείνην ἐποχὴν διερχομένους ἐξ Ἀθηνῶν συμμάχους καὶ ἰδίως τοὺς Γάλλους θαμῶνας τῶν ζυθοπωλείων καὶ θεάτρων ὡς voleuses des biscuits.

Ἔκτοτε τὸ ἐκ δύο λέξεων συντεθὲν χαρακτηριστικὸν τοῦτο ἐπίθετον δὲν ἐκφράζει πλέον ὅ,τι σημαίνουν αἱ δύο αὗται λέξεις· διότι αἱ πολλαπλασιασθεῖσαι λαϊκαὶ μικρολαΐδες δὲν καταδέχονται νὰ κλέπτουν πλέον παξιμαδάκια, ἀλλὰ τὰς λεγομένας «πορτοφόλας» τῶν πολυαρίθμων ἑκατομμυριούχων, τῶν πρώην κρεοπωλῶν, παντοπωλῶν καὶ πάντων ὅσοι ἐθησαύρησαν διὰ τῆς αἰσχροκερδείας ἢ τῆς κατ' εὐφημισμὸν λεγομένης πολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς ἐμπορίας. Ἔπαθε δὲ καὶ ἡ λέξις αὕτη, ὅ,τι καὶ ἄλλαι ἑλληνικαί, ἀρχαῖαι μάλιστα λέξεις, ὡς π. χ. ἡ λέξις συκοφάντης, ἡ ἀποδιδομένη εἰς τοὺς ψευδῶς καταγγέλλοντας τινὰ δι' ἀξιόποινον πρᾶξιν ἐν γένει, χωρὶς νὰ σχετίζεται πρὸς τὴν ἰδιότητά των τὸ σῦκον, ὅπερ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς λέξεως συκοφάντης.

Ἀνάλογόν τι εἶχον πάθει καὶ ἄλλαι λέξεις τοῦ λαϊκοῦ λεξικοῦ, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ λέξις τραμπούκος, δι' ἧς ἐχαρακτηρίζοντο, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν γενεάν, οἱ λαϊκοὶ τύποι τῶν ἐκμεταλλευομένων τὴν ψῆφόν των Ἀθηναίων καὶ φοιτώντων εἰς τὰ σαλόνια τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν ἢ Δημάρχων. Ἐκεῖ προσεφέροντο εἰς τοὺς ἐκλογεῖς μεταξὺ ἄλλων καὶ σιγάρα ποῦρα, τὰ λεγόμενα Trambucos. Οἱ πρῶτοι καπνίσαντες τοιαῦτα ὠνομάσθησαν τραμποῦκοι· ἔκτοτε ὠνομάζοντο οὕτω καὶ ὅσοι δὲν ἐκάπνιζον τοιαῦτα. Ἐν τούτοις ἡ λέξις εἶχε γενικευθῆ. Πολυάριθμοι δὲ ἄλλαι λέξεις, ὡς ἡ Μάγκα, ἡ Μοσχομάγκα, ὁ κουτσαβάκης. ὁ κούτσαβος κλπ., πεσοῦσαι εἰς ἀχρηστίαν βαθμηδόν, περισυλλεγόμεναι δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἴδιον λεξικὸν — συνέχειαν τοῦ πολυτίμου Λεξικοῦ τῶν ἀθησαυρίστων ἑλληνικῶν λέξεων, ὅπερ εἶχεν ἐκδώση ὁ ἀείμνηστος σοφὸς καθηγητὴς Κουμανούδης. Ἔχουν δὲ ὅλαι αὗται αἱ λέξεις τὴν μικρὰν ἱστορίαν των, ἥτις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς λεξικογράφους τῶν συγχρόνων λαϊκῶν λέξεων. Τῶν δὲ παξιμαδοκλεφτρῶν αἱ μικραὶ ἱστορίαι δὲν εἶναι ἀνάξιαι ἐντελῶς μελέτης, ὡς συνδεόμεναί πως πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει κατάστασιν καὶ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐχρησιμοποιήθησαν.

* * *

Αἱ μικραί των ἱστορίαι ὁμοιάζουν πρὸς ἀλλήλας. Βιογράφοι των δὲ εἶναι νεαροὶ ρεπόρτερ ἢ πολυπράγμονες χρονογράφοι ἢ ἀφηγηταὶ τῆς ἐξελίξεώς των. Εἷς τούτων μοὶ διηγεῖτο διάφορα περὶ τούτων ἀνέκδοτα, ἐκράτει μάλιστα καὶ σημειώσεις τὰς ὁποίας ἐνόμιζεν ὡς συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζυμώσεως τοῦ κλεινοῦ ἄστεως. Τῷ ὑπέδειξα δὲ ὅτι καὶ χίλιαι ἂν εἶναι αἱ σημεριναὶ παξιμαδοκλέφτραι δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ὡς ἐπαγγελματικὴ τάξις ἀξία μνείας. Ὁ ἀφηγητὴς εἶχεν ἐναντίαν γνώμην καὶ τὸν ἀφῆκα ν' ἀφηγῆται τὰς ἐξελίξεις διαφόρων ἐξ αὐτῶν. Δὲν ἔδιδον προσοχήν, ἕως οὗ μοὶ ἀνεφέρε τὸ ὄνομα μιᾶς ἣν συνέπεσέ ποτε μικρὰν ἔτι, νὰ ἴδω συμπαίζουσαν μετ' ἀγυιοπαίδων τῆς συνοικίας μου, κόρην δὲ πλυντρίας διημερευούσης εἰς ξένας οἰκίας πρὸς πλύσιν. Ἐκαλεῖτο Βασιλική, χαϊδευτικῶς δὲ Βασιλικοῦλα, κατόπιν Κοῦλα, ἕως ὅτου μετωνομάσθη, ἐν τῇ ἐξελίξει της, Ρεννὲ ἐπὶ τὸ ξενικώτερον, γνωστὴ δὲ μεταξὺ τῶν ὁμοτέχνων της διὰ τὰς πολυτελεῖς της σημερινὰς ἐνδυμασίας ἃς ἐπιδεικνύει διερχομένη τὰς ὁδοὺς δι' αὐτοκινήτου καὶ εἰς τὰ διάφορα κέντρα καὶ θέατρα.

Ἡ ἀφήγησις τῆς ἐξελίξεώς της διήρκεσε πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας, δύναται δὲ νὰ περιληφθῇ εἰς ὀλίγας γραμμάς. Ὅταν μοὶ διηγεῖτο τὰ κατ' αὐτήν, παρίστατο ὁ φίλος ἐρασιτέχνης καὶ γελοιογράφος κ. Φ. Δημητριάδης, ὅστις ἀντέγραφεν ἢ μᾶλλον ἐχάρασσε διὰ τῆς μολυβδίδος του τὰ σκίτσα τῆς ἐξελίξεώς της, ἅτινα μοὶ παρέδωκεν ἐπιγράψας αὐτὰ «ἱστορίαν χωρὶς λόγια». Τὰ σκίτσα του ταῦτα, γραφέντα ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας, εἶναι τὰ δημοσιευόμενα εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο τῆς «Εἰκονογραφημένης Ἀτλαντίδος». Ἐξ αὐτῶν δὲ βλέπει ὁ ἀναγνώστης πῶς ἡ Βασιλικοῦλα διημέρευεν εἰς τὰ πεζοδρόμια μετ' ἀγυιοπαίδων τῆς συνοικίας, συνεχίζουσα ἐκεῖ τὸ λιτὸν πρόγευμα, ὅπερ τῇ ἀφῆκεν ἡ ξενοδουλεύτρα μήτηρ της. Αἱ γειτόνισσαι βλέπουσαι τὴν μικρὰν Κοῦλαν ἀναπτυσσομένην, συνεβούλευσαν τὴν μητέρα της νὰ τὴν θέσῃ εἰς συνοικιακὸν σχολεῖον θηλέων ἀλλ' ἐκεῖ ὀλίγον χρόνον ἔμεινεν, ἀποβληθεῖσα ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης ὡς ἄτακτος, ἀμελὴς καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὰς μικρὰς συμμαθητρίας της. Καὶ πάλιν δὲ αἱ γειτόνισσαι συνεβούλευσαν τὴν μητέρα της νὰ τὴν θέσῃ ὡς βοηθὸν ἐργάτιδα εἰς μοδίστραν τῆς συνοικίας των διὰ «νὰ μὴ χαθῇ εἰς τὰ πεζοδρόμια». Ἡ μοδίστρα τὴν ἐδέχθη ὡς μαθητευομένην καὶ δι' ἀποστολὰς πίλων ἢ ἐνδυμάτων εἰς πελάτιδάς της, ἀντὶ δὲ μισθοῦ τῇ ἔδωκε μεταχειρισμένην ἐνδυμασίαν, πῖλον γυναικεῖον παλαιὸν καὶ ζεῦγος σκαρπινίων της ἡμιεφθαρμένων, διὰ νὰ εἶναί πως εὐπρόσωπος ὡς μοδιστροῦλα. Οὕτως ἤρχισεν ὁ προβιβασμὸς τῆς ἀποβληθείσης μαθητρίας, εἰς βοηθὸν ραπτρίας, τρεχούσης δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ διὰ τὰ θελήματα τῆς διευθυντρίας τοῦ μικροῦ καταστήματος. Αὐτὸ δὲ ἐπεδίωκεν ἡ Κοῦλα, ἥτις βαθμηδὸν περιεποιεῖτο τὸν ἑαυτόν της· τὰς δὲ Κυριακάς, καθημένη εἰς τὸ χαμηλὸν παράθυρόν της, ἐξετρέλλαινε τοὺς κουτσαβάκηδες τῆς συνοικίας, οἵτινες τῇ ἔκαμνον πατινάδες μὲ κιθάραν. Ἀλλ' ἡ Κοῦλα, τῆς ὁποίας τὰ μυαλὰ εἶχον πάρει ἀέρα, ἀπέβλεπεν εἰς εὐρυτέρους ὁρίζοντας, εἰς θαυμαστὰς ἄλλης περιωπῆς, εἰς ὀψιπλούτους ἢ μισοκόπους ἐφοπλιστάς, ἐξ ὧν ἐπλημμύρει ἡ πόλις. Κατήρχετο δὲ ἀπὸ τὰ παράθυρα εἰς τὴν θύραν της καὶ ἀνέμενε τὴν διέλευσιν τῶν ἐπιζητουμένων θηραμάτων. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἀναφανῇ τοιοῦτο, φέρων καὶ μονόκλ ὅστις τὴν προσεκάλει νὰ κάμουν ἕνα γῦρον μὲ τὴν ἅμαξάν του. Ἡ Κοῦλα μετά τινα προσποιητὸν δισταγμὸν ἐδέχθη καὶ ἐπέβη τῆς ἁμάξης. Ἀλλὰ μετὰ στιγμὰς καὶ τοὺς πρώτους διαχυτικοὺς λόγους, ὁ κατακτητὴς τῇ ἐπρότεινε μακρότερον περίπατον δι' αὐτοκινήτου. Ἦτο ὁ πόθος της, ἐκπληρωθεὶς ἀμέσως· μετά τινας στιγμάς, περὶ λύχνων ἁφάς, τὸ αὐτοκίνητον τοὺς μετέφερεν πρὸς τὴν ὁδὸν Δαφνίου, τὴν πάλαι λεγομένην Ἱεράν, δι' ἧς μετέβαινεν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Ἐλευσινίων — πεζῇ ὅμως — καὶ ἡ ἀρχαία πτωχὴ ἀνθοπῶλις ἐκ Θεσπιῶν ἡ ἐξελιχθεῖσα βαθμηδὸν εἰς τὴν περιβόητον Φρύνην!

Αἱ γειτόνισσα ἀνήγγειλαν εἰς τὴν μητέρα της τὴν ἑκουσίαν ἀπαγωγήν. Ἡ Κοῦλα δὲν ἐνεφανίσθη ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν πτωχικὴν καλύβην της. Ὁ νεανίσκος ὀψίπλουτος τὴν ὡδήγει εἰς τὰ καμπαρὲ καὶ τὰ θέατρα, τὴν παρεκίνησε δὲ νὰ γυμνασθῇ καὶ εἰς τοὺς κορδακισμοὺς τῶν γυναικῶν τῶν θεατρικῶν ἐπιθεωρήσεων ἐκ φιλοδοξίας, ν' ἀκουσθῇ ὡς ἐρωμένος θεατρίνας. Ἡ Κοῦλα ἐδέχθη· ὑπέστη δοκιμαστικὰς ἐξετάσεις πρὸς εἰσαγωγήν της ἐπὶ τῶν σανίδων τῆς σκηνῆς. Ἡ ἐξέτασις περιωρίσθη εἰς ἐπιδείξεις τῶν στέρνων καὶ κνημῶν· ἀμέσως δ' ἐγένετο δεκτὴ εἰς μικρὸν θέατρον, κατόπιν δὲ εἰς μεγαλείτερον. Οὕτως ἡ ἐξέλιξις ἀνεπτύσσετο ἁλματικῶς. Ὅταν δέ, μετὰ ἓξ ἢ ἑπτὰ μῆνας ἐνεφανίσθη, κατά τι παχυτέρα, εἰς τὴν μητέρα της, αὕτη τὴν ἐξεδίωξε κακὴν κακῶς ἕνεκα τῆς καταστάσεώς της. Ἀλλ' ἡ Κοῦλα μεταβαπτισθεῖσα ἤδη εἰς Ρεννὲ — καλλιτεχνικὸν ἀστέρα τῶν ἐπιθεωρήσεων — κατεδιώκετο καὶ ὑπ' ἄλλων, ἕως ὅτου ἀπέληξε εἰς τὸν βραχίονα προγάστορος ἑκατομμυριούχου, τοῦ πρώην κρεοπώλου τῆς συνοικίας της. Οὕτω δὲ ἀπέκτησεν ἴδιον αὐτοκίνητον, κομψὴν οἰκίαν ἐν τῇ πόλει, ἔπαυλιν εἰς ἐξοχὴν καί ποτε ἥναπτε τὸ σιγαρέττον της καίουσα εἰκοσιπεντάδραχμα. Αἱ ἐνδυμασίαι της ἦσαν βαρύτιμοι τοῦ dernier cri.

Τοιαύτη ἡ ἐξέλιξις τῆς πρώην παξιμαδοκλέφτρας Βασιλικούλας. Ἡ κοινοτάτη αὕτη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ὁμοτέχνους της ἱστορία της, οὐδὲν παρουσιάζει τὸ κοινόν, οὔτε τὸ ἑκατομμυριοστὸν ἴσως τῶν ἄλλων διανοητικῶν προσόντων ἅτινα εἶχον ἀναδείξει τὰς ἀρχαίας Φρύνας καὶ Λαΐδας. Ἐκπροσωπεῖ ὑπό τινα ἔποψιν τὸ ὑλιστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Παρ' ὅλην τὴν ἐξέλιξίν της ταύτην ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἐς ἀεὶ μία τῶν σημερινῶν παξιμαδοκλεφτρῶν.

Ὅσα ἐσημείωσα διὰ τῶν ἄνω λέξεων περὶ τῆς ἐξελίξεώς της, ἀνέγραψεν ὁ φίλος γελοιογράφος διὰ τῶν ὀλίγων γελοιογραφικῶν σκίτσων, τὰ ὁποῖα ἐπιγράφει «Ἱστορίαν χωρὶς λόγια». Ἀληθῶς δὲ δὲν ἤξιζε νὰ γίνῃ περὶ αὐτῆς καὶ τῶν ὁμοίων της ἄλλος λόγος.

Ο ΑΤΤΙΚΟΣ

ΠΑΙΔΙΚΑ ΔΑΚΡΥΑ

Ματάκια τῶν παιδιῶν, ματάκια ἁγνά,
ποῦ ὅσα θωρεῖτε γύρω σας εἶναι παιγνίδια·
ἐσεῖς ποῦ δακρυσμένα καὶ στεγνὰ
τὴν ἴδια ὄψι δείχνετε, πάντα τὴν ἴδια·

ἀμίλητοι καθρέφτες, φωτεροὶ
ποῦ ἡ σκέψι δὲ σᾶς θάμπωσε μηδὲ κ' ἡ ἔννοια·
παραθυράκια ποῦ ἡ ψυχὴ θωρεῖ
κι' ὅλα καλὰ τῆς φαίνονται, τριανταφυλλένια·

ματάκια, σεῖς ποῦ δίχως ἀφορμὴ
κάθε στιγμὴ δακρύζετε, καθὼς γελᾶτε,
ματάκια τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἄχ! μὴ
τὰ δροσερά σας δάκρυα τὰ σπαταλᾶτε.

Ἔχετ' ἐμπρός σας στράτα μακρυνή,
θὰ σᾶς μαράνῃ ἡ κούρασι κ' ἡ θλῖψι ἡ μαύρη,
ἀνέλπιδα ἡ καρδιά σας θὰ πονῇ,
καὶ θὰ ζητήσῃ δάκρυα καὶ δὲν θὲ ναὔρῃ.

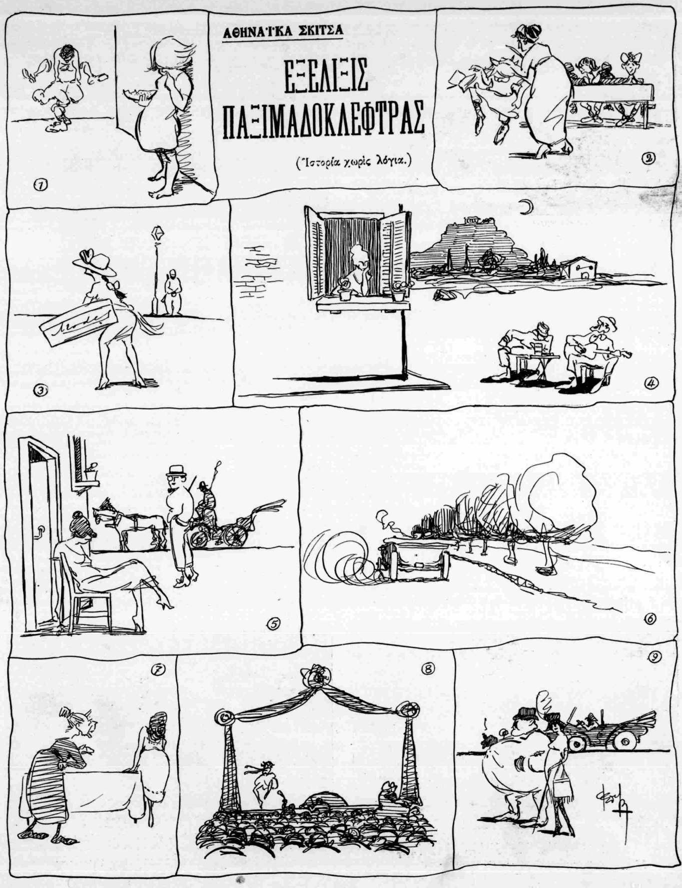ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ